WPŁYW NIEDOSTOSOWANIA SPOŁECZNEGO NA FUNKCJONOWANIE MŁODZIEŻY

(NA PODSTAWIE BADAŃ PRZEPROWADZONYCH WŚRÓD WYCHOWANKÓW MŁODZIEŻOWEGO OŚRODKA WYCHOWAWCZEGO W POLANOWIE)

Robert Zachciał

Wstęp

Zjawisko niedostosowania społecznego młodzieży jest obecnie jednym z większych problemów społecznych. Różnorodność przyczyn niedostosowania społecznego oraz sprzyjających jej okoliczności jak również stopień skomplikowania związków i powiązań, uniemożliwiają stawianie prostych diagnoz i recept. Potrzebą współczesności w jakiej żyjemy jest więc podejmowanie wszelkich możliwych działań zmierzających do ograniczenia zjawiska niedostosowania społecznego przez każdy podmiot mogący mieć wpływ na stan bezpieczeństwa i porządku.

Niedostosowanie społeczne jest przedmiotem badań wielu nauk. Problem społeczny przedstawiony w tej pracy należy do tych negatywnych zjawisk, których występowanie odczuwa się coraz dotkliwiej w miarę postępu rozwoju społecznego.
Ostatni, trzeci rozdział dotyczy opracowania i charakterystyki zebranych danych oraz zawiera weryfikację postawionych problemów i hipotez badawczych

1. Metodologiczne podstawy badań

Jeden z twórców literatury przedmiotu J. Kmita metodologię nauk określa, jako dyscyplinę, „której zadaniem jest poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, jak należy wykonać poszczególne czynności badawcze w ramach tej czy innej nauki, aby można było otrzymać efekty najbardziej wartościowe poznawczo”.[1]

W metodologii badaniem naukowym według J. Pietera nazywamy „ogół czynności prowadzących do poszukiwania prawdy w przystosowaniu do danego problemu, łącznie z jego uzasadnieniem”.[2]

W. Zaczyński uważa, iż „badanie naukowe jest wieloetapowym procesem zróżnicowanych działań mających zapewnić nam obiektywne, dokładne i wyczerpujące poznanie obranego wycinka rzeczywistości przyrodniczej, społecznej lub kulturowej”.[3] Badanie naukowe, jak twierdzi Zaczyński może być realizowane wieloma różnymi metodami. Przebiega zawsze w ten sposób, że wychodząc od działania praktycznego, z bezpośrednich doświadczeń zmysłowych, przechodzi ponownie do praktyki poprzez etap pośredni - uogólnionego poznania umysłowego.[4]

1.1. Przedmiot i cele badań

Określenie przedmiotu badania polega na wskazaniu obiektów i zjawisk, o których chcemy formułować sądy w procesie badania, przy czym przedmiotem badania są owe przedmioty i zjawiska.[5]

Przedmiotem badań pedagogicznych jest przede wszystkim świadoma działalność pedagogiczna, a więc procesy wychowawcze i procesy nauczania, samowychowania i uczenia się, ich cele, treść, przebieg, metody, środki i organizacja. Efektywność działań naukowych, ich wartość poznawcza i realny wpływ na rozwój nauki zależne są różnorodnych czynników. Wśród nich podstawowe znaczenia mają twórcze koncepcje, pomysły, nowe problemy jak i adekwatne w stosunku do nich metody i narzędzia badawcze.[6]

---

[1] Kmita J., *Wykłady z logiki i metodologii nauk*, Warszawa 1976, s. 112
[2] Pieter J., *Zarys metodologii pracy naukowej*, Warszawa 1975, s. 23
[3] Zaczyński W., *Praca badawcza nauczyciela*, Warszawa 1995, s. 35
[4] Ibidem, s. 36
[5] Brzeziński J., *Metodologia badań psychologicznych*, Warszawa 1997, s. 217
[6] Zaborowski Z., *Wstęp do metodologii badań pedagogicznych*, Warszawa 1973, s. 135

Przedmiotem badań w prezentowanej pracy jest wpływ niedostosowania społecznego na funkcjonowanie młodzieży.

Celem badań pedagogicznych jest poznanie naukowe istniejącej realnie, doświadczalnie rzeczywistości społecznej, opis jakiegoś zjawiska, instytucji lub jednostki. Oprócz funkcji poznawczej badania pedagogiczne spełniają także funkcje praktyczno-użyteczne.[7]

Poprzez napisanie niniejszej pracy autor chce osiągnąć cel zarówno poznawczy, jak i praktyczny. Cel poznawczy obejmuje poszerzenie zakresu wiedzy dotyczącej niedostosowania społecznego, jego przyczyn oraz skutków jak też form zapobiegania temu zjawisku. Natomiast osiągnięcie celu praktycznego pozwoli w przyszłości na właściwe projektowanie działań ukierunkowanych na zapobieganie niedostosowaniu społecznemu młodzieży.

Wyznaczając cel badań zastosowałem kryteria, które zdaniem T. Pilcha odgrywają ważną rolę w doborze tematu badawczego. Należą do nich: dostępność badawcza problemu, względy ekonomiczne badań oraz emocjonalne zainteresowania badacza.[8]

1.2. Problemy i hipotezy badawcze

W literaturze z zakresu metodologii spotykamy najczęściej rozumienie problemu badawczego jako pytania czy zbioru pytań.

J. Kozielecki definiuje problem badawczy jako rodzaj zadania, którego podmiot nie może rozwiązać za pomocą posiadanego zakresu wiedzy. Rozwiązanie jego jest możliwe dzięki czynności myślenia produktywnego, które prowadzi do wzbogacenia wiedzy podmiotu.[9]

Problem badawczy często ujmowany jest jako pytanie lub zespół pytań, na które odpowiedzi ma dostarczyć badanie lub jako pytanie określające jakość i rozmiar pewnej niewiedzy. Wyznacza dalszy proces myślowy w fazie koncepcji. Pytania te stanowią podstawę tworzenia hipotez, a także pośrednio podstawę do typologii zmiennych zależnych i niezależnych.

Poprawność sformułowania problemu badawczego świadczy o wartości badania naukowego, można, więc powiedzieć, że problem badawczy to inaczej zespół

[7] Dudkiewicz W., *Podstawy metodologii badań do pracy magisterskiej i licencjackiej z pedagogiki*, Kielce 2001, s. 50
[8] Pilch T., *Zasady badań pedagogicznych*, Warszawa 1998, s. 173
[9] Kozielecki J., *Rozwiązywanie problemów,* Warszawa 1969, s. 28

częściowych problemów wyznaczających dalszy proces badawczy, stanowiący podstawę do określania roboczych hipotez, weryfikowanych wynikami badań.

Kierując się zasadami dotyczącymi ustalonego toku postępowania badawczego, w niniejszej pracy problem główny określam pytaniem:

Jaki wpływ ma niedostosowanie społeczne na funkcjonowanie wychowanków z Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Polanowie?

Konkretyzując problem główny, wyodrębniono w opracowaniu problemy szczegółowe formułując je w postaci następujących pytań:

1. Co jest przyczyną niedostosowania społecznego młodzieży?
2. Jak przejawia się niedostosowanie społeczne u wychowanków MOW?
3. Czy istnieje związek między statusem materialnym a niedostosowaniem społecznym?
4. Jakie zajęcia są najbardziej pożądane przez wychowanków Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego?

Sformułowane problemy skłaniają do przyjęcia określonych hipotez. Stanowią one stwierdzenia, co, do których istnieje pewne prawdopodobieństwo, że są właściwym rozwiązaniem sformułowanych poprzednio problemów badawczych. Są one zawsze tylko założeniami badań, a nigdy końcowym ich rezultatem lub płynącymi z nich wnioskami. [130]

W. Zaczyński uważa, że hipoteza jest pierwszym i koniecznym elementem naukowego badania jakiegokolwiek wycinka rzeczywistości. Naukowe poznanie rzeczywistości podejmujemy bowiem po to, by wytłumaczyć w sposób bezsporny źródła pojawiania się nowych, dotąd nie obserwowanych zdarzeń, lub po to, by powszechnie znane jednostkowe fakty jednoznacznie określić przez wskazanie ich pełnego uwarunkowania.[10]

W odpowiedzi na problem główny stawiam następującą hipotezę główną:

Niedostosowanie społeczne wpływa na młodzież niekorzystnie. Młodzież jest niezdyscyplinowana, konfliktowa i arogancka wobec rodziców, nauczycieli, kolegów. Młodzi ludzie lekceważą polecenia, sprawiają wrażenie osób, którym na niczym nie zależy, nie mają szacunku dla osób dorosłych. Łamią obowiązujące w społeczności normy i zasady postępowania, często nie przestrzegają wewnętrznych przepisów i zarządzeń.

[10] Zaczyński W., *op. cit.,* s. 2

Do problemów szczegółowych natomiast zostały sformułowane poniższe hipotezy szczegółowe:

1. Podstawowymi przyczynami niedostosowania społecznego młodzieży są czynniki tkwiące w środowisku społecznym.
2. Niestosowanie społeczne u wychowanków MOW przejawia się głównie poprzez nie spełnianie obowiązku szkolnego, konflikt z prawem, agresję, wulgarne słownictwo oraz używanie alkoholu lub innych środków odurzających.
3. Brak odpowiednich warunków materialnych jest jedną z przyczyn niedostosowania społecznego.
4. Najbardziej pożądane przez wychowanków MOW są zajęcia sportowe oraz rekreacyjne.

1.3. Metody, techniki i narzędzia badawcze

Kolejnym etapem w tworzeniu pracy jest dobór odpowiednich metod badawczych dzięki, który będzie możliwe zaprezentowanie i przeanalizowanie zebranych danych. Jeden z twórców literatury przedmiotu M. Łobocki przedstawia metody jako ogólny system reguł, dotyczących określonej działalności badawczej, tj. szeregu operacji poznawczych i praktycznych, kolejności ich zastosowania, jak również specjalnych środków działań skierowanych z góry na założony cel badawczy[11].

Zaś A. Kamiński pisze, że techniki badawcze to przede wszystkim sposoby zbierania materiału oparte na starannie opracowanych dyrektywach (dokładnych, jasnych, ścisłych), weryfikowanych w badaniach różnych nauk społecznych i dzięki temu posiadających walor użyteczności międzydyscyplinarnej. Mają charakter instrukcji – tym użyteczniejszej im wierniej stosowanej.[12] Do technik badań pedagogicznych należą:

- obserwacja jest czynnością dowolną, złożoną z szeregu spostrzeżeń oraz z procesów rozwiązywania zadania, jakim jest uzyskanie pewnych określonych wiadomości,[13]
- wywiad, jako metoda badań socjologicznych jest rozmową prowadzoną z osobą badaną, w toku której uzyskiwane są odpowiedzi na określone pytania,[14]

[11] Łobocki M., *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*, Kraków 2001, s. 115
[12] Kamiński A., *Metoda, technika, procedura badawcza w pedagogice empirycznej*, [w:] Wroczyński R., Pilch T. (red.), *Metodologia pedagogiki społecznej*, Wrocław 1974, s. 54
[13] Kreutz M., *Metody współczesnej psychologii*, Warszawa 1962, s. 144
[14] Krzysztoszek Z., *Uwarunkowania, założenia i metody badań pedagogicznych*, Warszawa 1977, s. 127

- ankieta, jest techniką gromadzenia informacji polegającą na wypełnianiu przez badanego specjalnie ułożonego kwestionariusza,
- badanie dokumentów i materiałów jest techniką badawczą służącą do gromadzenia wstępnych, opisowych, także ilościowych informacji o badanej instytucji czy zjawisku wychowawczym. Jest także techniką poznawania biografii jednostek i opinii wyrażonych w dokumentach,[15]
- techniki projekcyjne badają osobowość i polegają na przedstawieniu badanemu sytuacji bodźcowej, nie mającej dlań znaczenia arbitralnego ustalonego przez eksperymentatora, ale zarazem takiej, która będzie mogła nabrać znaczenia przez to, iż osobowość badanego narzuci jej swoje indywidualne znaczenie i organizację.[16]

W literaturze wyróżniono następujące narzędzia[17]:

1. kwestionariusz wywiadu,
2. kwestionariusz ankiety.
3. narzędzia socjometrii,
5. narzędzia obserwacji,
6. skale.

W niniejszej pracy wybrałem metodę sondażu diagnostycznego dla przedstawienia niedostosowania społecznego wśród wychowanków. Zastosowałem ankietę, jako technikę badawczą; za jej pomocą zgromadziłem niezbędne informacje służące do przeprowadzenia badań właściwych.

Narzędzie badawcze pracy stanowi kwestionariusz ankiety, który jest skierowany do wychowanków Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Polanowie. Każdy z ankietowanych uczestniczący w badaniu został poinformowany o celu, w jakim będą wykorzystane badania i anonimowej formie badania. Pytania zawarte w ankietach zostały skonstruowane w taki sposób, aby były jasne, konkretne i nie pozostawiały wątpliwość respondentom uczestniczącym w badaniu.

[15] Pilch T., *op. cit.*, s. 88
[16] Ibidem, s. 91
[17] Pilch T., *op. cit.*, s. 136–164

1.4. Organizacja i przebieg badania

Kolejnym istotnym elementem jest organizacja badań. Organizacja procesu badawczego jest zależna od wielu czynników m. in. charakteru i celu badania, terenu, na którym są prowadzone oraz technik stosowanych w trakcie realizacji badania.[18]

W literaturze przedmiotu znajduje się wiele przykładów organizacji badań pedagogicznych, które różnią się poziomem szczegółowości etapów pracy.

Najbardziej szczegółowy plan organizacji badań pedagogicznych został zaprezentowany przez T. Pilch systematyzując je jedenastopunktowy schemat działania[19]:

1. określenie przedmiotu i celu badań,
2. sformułowanie zagadnienia,
3. sformułowanie hipotez,
4. wybór terenu badań i dobór próby,
5. opracowanie technik badawczych,
6. badania pilotażowe,
7. opracowanie ostatecznej wersji zagadnienia, hipotez roboczych oraz narzędzi badawczych,
8. przeprowadzenie badań,
9. uporządkowanie i przygotowanie materiałów badawczych oraz ich analiza sprawdzenie hipotez,
10. opracowanie i uogólnienie wniosków,
11. opracowanie teoretyczne.

Proces pisania niniejszej pracy przebiegł zgodnie z etapami przedstawionymi przez T. Pilcha.

Badania właściwe zostały przeprowadzone w miesiącu marcu 2022 r. w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w Polanowie.

Badanie zostało przeprowadzone na grupie trzydziestu wychowanków MOW (N=30). Osoby uczestniczące w badaniu były w wieku od 13 do 15 lat. Badanie przebiegło sprawnie i bez zakłóceń.

[18] Pilch T., *op. cit.*, s. 171

[19] Pilch T., *Organizacja procesu badawczego w pedagogicznych badaniach środowiskowych*, (w.) *Metodologia pedagogiki społecznej,*(red.) Wroczyński R., Pilch T., Wrocław – Kraków – Gdańsk 1974, s. 99

2. Analiza wyników badań

O rozmiarach niedostosowania społecznego dzieci i młodzieży na ogół wnioskujemy pośrednio, przyjmując katalog zachowań powszechnie nie akceptowanych, charakterystycznych dla wieku szkolnego (jak: wulgarny język, wagary, ucieczki z lekcji, porzucanie nauki, stosowanie przemocy, przywłaszczenia i kradzieże, picie alkoholu, odurzanie się, niszczenie mienia, udział w destrukcyjnych grupach subkulturowych i innych).[20]

W celu dokonania diagnozy zjawiska niedostosowania społecznego i jego wpływu na funkcjonowanie młodzieży skonstruowano kwestionariusz ankiety i przedstawiono go wychowankom Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego. W badaniu udział wzięło trzydziestu chłopców przebywających w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w Polanowie, których wiek kształtował się w sposób następujący:

Wykres 1. Respondenci wg wieku

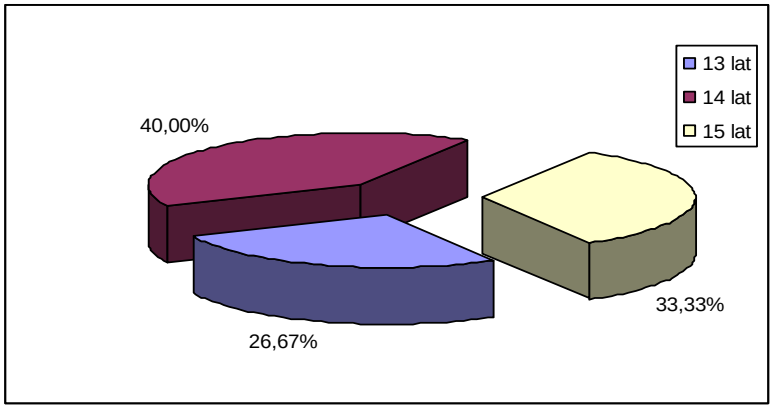

Źródło: Badania własne.

Jak wynika z wyżej zaprezentowanych danych w badaniu uczestniczyli respondenci, których struktura wiekowa kształtowała się w następujący sposób: osiem osób w wieku 13 lat co stanowi 26,67% ogółu badanych, dwanaście osób w wieku 14 lat, czyli 40% badanych oraz dziesięć osób w wieku 15 lat, co stanowi 33,33%. Na podstawie wyżej zaprezentowanych danych można powiedzieć, że najliczniejszą grupą niedostosowaną społecznie do ogólnie przyjętych norm i zasad współżycia społecznego są chłopcy w wieku 14 lat.

Jedno z pierwszych pytań zawartych w ankiecie dotyczyło miejsca zamieszkania. Pytanie to zamieściłem ze względu na fakt, że wielu badaczy dziedzin z

[20] Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, *Program Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przestępczości wśród Dzieci i Młodzież,* Warszawa 2003, s.13.

zakresu m.in. pedagogiki czy socjologii środowisku, w jakim wychowuje się dziecko przypisuje dużą rolę w postrzeganiu świata oraz zachowań, jakim ulegają.

Wykres 2. Miejsce zamieszkania chłopców z problemami niedostosowania społecznego

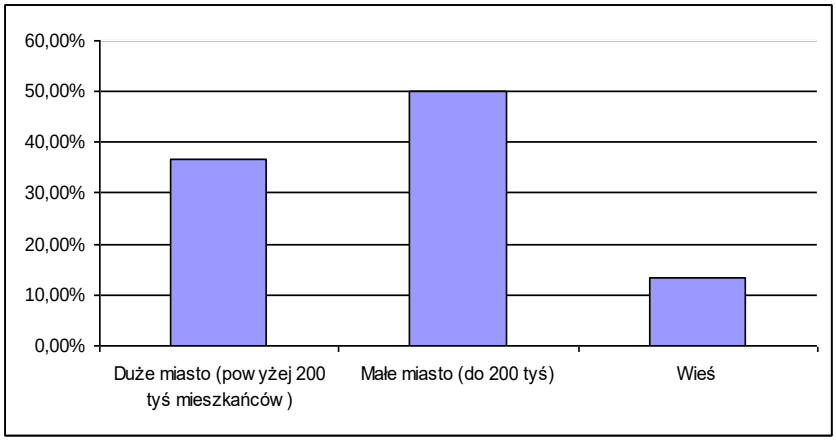

Źródło: Badania własne.

Weryfikując dane zamieszczone w kwestionariuszu ankiety widzimy, że aż 50% badanych pochodzi z miast do 200 tyś. mieszkańców, następnie 37% udzielonych odpowiedzi wskazało na miejsce zamieszkania powyżej 200 tyś. mieszkańców. Podopieczni Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Polanowie w większości przypadków pochodzą z małych miast województwa zachodniopomorskiego i pomorskiego tj. Koszalin, Kołobrzeg, Słupsk. Osoby biorące udział w badaniu, które zaznaczyły że pochodzą z dużych ośrodków miejskich zostały skierowane do ośrodka w Polanowie ze względu na sprawianie dużych trudności wychowawczych w środowisku szkolnym oraz rodzinnym m.in. poprzez prób dokonywania czynów o charakterze przestępczym. W związku z powyższym mieszkańcy miast: Szczecin, Gdańsk czy Gdynia ze względu na duże zagrożenie powrotnością na drogę przestępczą zostali skierowani do ośrodka w Polanowie. Osoby mieszkające na wsi stanowiły zaledwie 13% badanych.

Największy wpływ na rozwój psychofizyczny dziecka ma rodzina, jako podstawowa komórka społeczna. W rodzinie bowiem kształtują się pierwsze relacje dziecka z otoczeniem, w niej dziecko uczy się kontaktu z rówieśnikami, z niej bierze wzorce zachowań. H. Cudak w swoje książce pt. „Funkcjonowanie dzieci z małżeństw rozwiedzionych" wskazuje ważną rolę, jaką odgrywają rodzice w kształtowaniu osobowości dziecka. W związku z powyższym w ankiecie zamieszono pytanie dotyczące pełnienia władzy rodzicielskiej nad respondentami. Odpowiedzi na to pytanie przedstawiają się następująco:

- trzynastu respondentów wskazało, że wychowuje się w rodzinie pełnej;
- ośmiu zaś odpowiedziało, że wychowuje się w rodzinie niepełnej, czyli takiej gdzie władze rodzicielską pełni jeden z rodziców;
- sześć osób odpowiedziało ”Inne”, co oznacza, że wychowują się w rodzinach zastępczych lub czasowo przebywają w innych ośrodkach;
- troje respondentów wskazało, że władzę rodzicielską pełnią wobec nich inni członkowie rodzin.

Wykres 3. Respondenci wychowywani wg pełnionej władzy rodzicielskiej

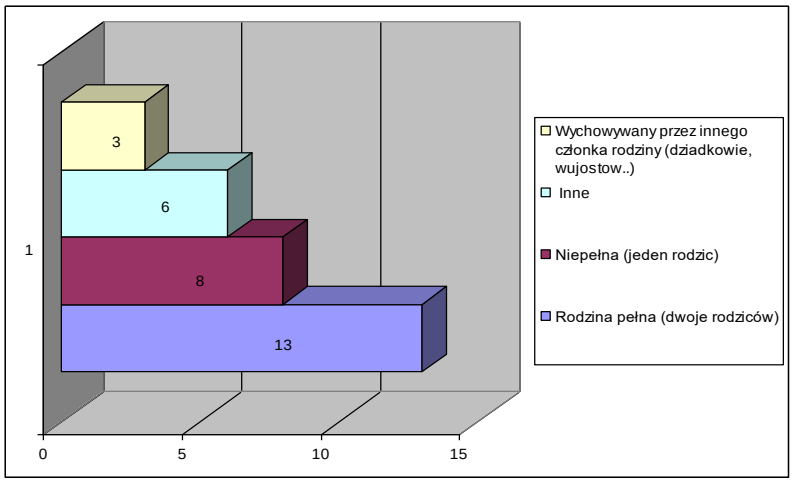

Źródło: Badania własne.

Pytanie „Ile czasu dziennie twoi rodzice/opiekunowie poświęcają ci uwagi gdy jesteś w domu?” pozwoliło na zdiagnozowanie stopnia zainteresowania rodziców sprawami dzieci. Analizując odpowiedzi dotyczące w. w. kwestii stwierdzam, że zdecydowana większość– 37% osób była zdania, że rodzice poświęcają im dużo czasu w ciągu dnia. Również na dość wysokim poziomie odnotowano odpowiedzi, że rodzice poświęcali im dziennie około jednej godziny – 30%. 20% respondentów odpowiedziało, że opiekunowie spędzali z nimi do 2godzin dziennie, a 13% badanych twierdziło, że około 15 minut.

Następnie weryfikacji poddano status materialny osób uczestniczących w badaniu. Zebrane dane przedstawiają się w następujący sposób:

Tabela 1. Stopień zaspakajania potrzeb wychowanków MOW w Polanowie

Czy rodzina, w której się wychowywałeś zaspakajała Twoje potrzeby natury ekonomicznej i psychologicznej	Liczba odpowiedzi	% respondentów
Wszystkie moje potrzeby rodzice/opiekunowie uwzględniali	3	10
W domu żyliśmy bardzo skromnie, często nie starczało na jedzenie	11	37
Korzystaliśmy z pomocy opieki społecznej z powodu trudności finansowych	16	53
Suma	**30**	**100**

Źródło: Badania własne.

Szczegółowo przyglądając się w. w. kwestii można powiedzieć, że tylko 10% badanej grupy miało zaspokojone wszystkie potrzeby Zebrane informacje jednoznacznie pokazują, że 90% dzieci wychowywanych było w skromnych warunkach, z czego:

- 11 osób przyznaje, że w ich domach rodzinnych żyło się skromnie i ledwo starczało na jedzenie,
- 16 osób przyznało, że rodzina mogła funkcjonować wyłącznie dzięki korzystaniu z pomocy społecznej instytucji tj. MOPS, GOPS.

Jedną z przyczyn tak wysokiego wskaźnika niskiego poziomu życia i stopnia zaspakajania potrzeb dzieci przez rodziców jest niekorzystna sytuacja na rynku pracy, którą obserwujemy w województwie zachodniopomorskim. Niekorzystna sytuacja materialna wielu polskich rodzin przekłada się wprost na możliwość zaspakajania potrzeb dzieci i tym samym pośrednio wpływa na postrzeganie ich wśród grup rówieśniczych. Należy bowiem pamiętać, że status materialny dzieci – posiadanie przez nich ubrań, sprzętu (notebooki, telefony itp.) często w dzisiejszych czasach staje się warunkiem zaistnienia w towarzystwie, dobrego przyjęcia przez rówieśników.

Również kolejne z pytań odnosi się w sposób bezpośredni do statusu materialnego rodzin w badanej grupie. Otóż w celu uzyskania precyzyjnej wiedzy dotyczącej możliwości rozwijania zainteresowań dzieci respondentom zadano pytanie: „Czy stać było Twoją rodzinę na zapewnienie Ci rozwijania zainteresowań podczas zajęć poza szkolnych?”. Wśród udzielonych odpowiedzi przez badanych odnotowano 87% negatywnych odpowiedzi, które wskazywały na brak możliwości finansowania dodatkowych zajęć pozwalających rozwijać zainteresowania/umiejętności dzieci

w zajęciach poza szkolnych. Natomiast 13% respondentów odpowiedziało, że miało takie możliwości. Weryfikacja odpowiedzi na powyższe pytanie pozwala stwierdzić jednoznacznie, że największa barierą rozwoju osobowości są czynniki materialne wielu polskich rodzin. Bowiem udział w zajęciach poza szkolnych, który mógłby być alternatywą dla bycia członkiem łobuzerskich grup wielokrotnie jest uzależniony wyłącznie od statusu majątkowego. Należy zwrócić uwagę, że udział w takich zajęciach może być czynnikiem przeciwdziałającym niedostosowaniu społecznemu.

Na kolejne z pytań „Czy twoi rodzice/opiekunowie często spożywają alkohol?" uzyskano 21 odpowiedzi twierdzących i tylko 9 negatywnych. Oznacza to, że w domach około70% badanej populacji alkohol jest spożywany i to w obecności dzieci. Tylko w 30% rodzin nie spożywa alkoholu. Uzyskane odpowiedzi są bardzo niepokojące, gdyż rodzina, w której istnieje problem uzależnienia nie spełnia prawidłowo swojej roli, a wręcz często zaniedbuje swoje obowiązki względem dziecka.

Na pytanie „Czy zdarzyło Ci się uciec z domu?", uzyskano, aż 63% pozytywnych odpowiedzi, a 37% osób zaledwie wskazało, że nie podejmowała próby ucieczki z domu. W dalszej kolejności respondenci, którzy pozytywnie odwiedzili na powyższe pytanie wskazywali powody swojej ucieczki wyszczególniając: przemoc w rodzinie - 42% osób, nadużywanie alkoholu przez rodziców/opiekunów - 26% badanych, natomiast 5% respondentów zaznaczyło, że uciekło z domu z powodu buntu przeciwko zasadom.

Powodów ucieczek z domu może być wiele. Jednakże w literaturze pedagogicznej jako jedną z przyczyn ucieczek wyodrębniono niepowodzenia, trudności w szkole. Szkoła, z racji powszechnego charakteru i funkcji jest terenem, na którym w różnym stopniu i w różnej postaci, ujawniają się niemal wszystkie nurtujące młodzież problemy. Szkoła zobowiązana jest do wczesnego rozpoznawania niedostosowania społecznego i podejmowania stosownych oddziaływań profilaktycznych, wychowawczych, a wobec uczniów niedostosowanych – działań resocjalizujących[21]. Z badań CM PPP wynika, że na terenie szkół i w ich otoczeniu mają miejsce kradzieże, rozboje i pobicia, znęcanie się fizyczne i psychiczne nad słabszymi kolegami, wymuszenia, rozprowadzanie i używanie przez uczniów różnorodnych środków odurzających, zakłócanie pracy szkoły agresywnym zachowaniem, picie alkoholu na szkolnym boisku lub w jego bezpośrednim otoczeniu, demolowanie sprzętów

[21]Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, *Program Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przestępczości wśród Dzieci i Młodzież,* Warszawa 2003, s.38.

i urządzeń, włamania do pomieszczeń szkolnych. Z tego samego źródła dowiadujemy się, że w patologiczną przemoc zaangażowanych jest około 20% uczniów-sprawców[22].

Biorąc pod uwagę powyższe stwierdzenia postanowiłem sprawdzić, czy fakt trudności szkolnych zostanie odzwierciedlony w moich badaniach. W zawiązku z tym postawiłem pytanie: „Czy zdarzyło Ci się opuścić lekcje?". Zebrane odpowiedzi aż w 57% były twierdzące, a 43% osób odpowiedziało, że nie opuszczało zajęć dydaktycznych. Również następne z pytań „Za jakiego ucznia się uważasz pozwoliło sprawdzić poziom samooceny respondentów. Z analizy odpowiedzi wynika, że:

- 13% badanych uważa się za bardzo dobrych uczniów,
- 20% twierdzi, że są dobrymi uczniami,
- 40% myśli o sobie jako o osobie przeciętnej,
- 27% stwierdziło, że są słabi w nauce.

Kolejnym istotnym elementem badania było zdiagnozowanie przyczyn ucieczek z zajęć szkolnych.

Aby zbadać przyczyny niechęci uczęszczania nastolatków do szkoły postawiłem w kwestionariuszu ankiety pytanie: „Jaki był powód opuszczenia lekcji?". Zebrane dane przedstawiono na wykresie poniżej.

Wykres 4. Powody ucieczek z lekcji wychowanków MOW w Polanowie

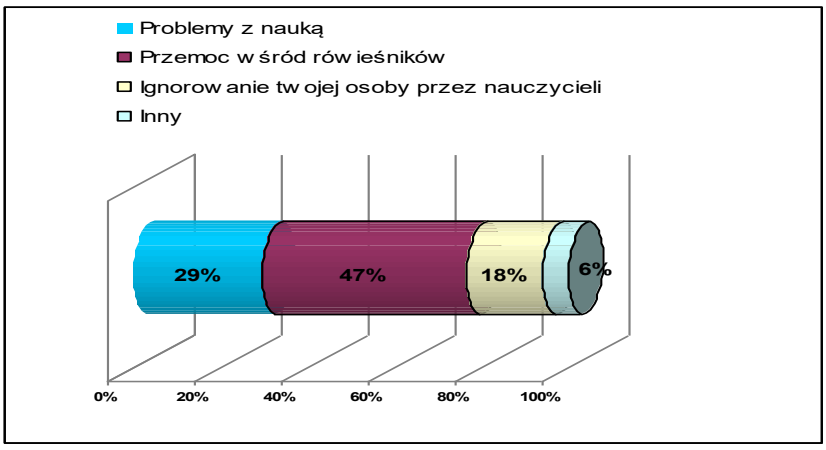

Źródło: Badania własne.

Jak wynika z wyżej przedstawionych danych prawie połowa badanych, która przyznała, że wagaruje, jako główną przyczynę podała przemoc wśród rówieśników. Osób takich było 47%. Przemoc na terenie szkoły występuje m. in. w postaci „fali", określanej także słowami: „kocenie", „chrzest kotów". Zjawisko to rozkwitło w krajach

[22] Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, *op. cit.*, s. 14.

skandynawskich w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych. Nazywane tam mobbingiem oznacza dręczenie dzieci przez ich szkolnych kolegów[23]. Od kilku lat zjawisko to jest zauważalne również w polskich szkołach, gdzie często towarzyszy mu przemoc. Kolejnym czynnikiem wpływającym na ucieczki z lekcji są problemy z nauką, co potwierdza 29% badanych. 18% respondentów wskazało, że podczas nauki w klasach jest ignorowana przez nauczyciela, a 6% nieletnich wskazało na inne przyczyny.

Następnie badaniu poddano zachowanie respondentów w relacji z nauczycielem poprzez umieszczenie w kwestionariuszu ankiety pytania: „Jak zachowujesz się kiedy nauczyciel wydał Ci polecenie?". Dokonując weryfikacji udzielonych przez badanych odpowiedzi wynika, że większość – 40% podopiecznych Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Polanowie nie pozwala sobie rozkazywać. Osoby te traktują polecenia nauczyciela, jako ograniczenie ich wolności. Z kolei 37% badanych na polecenia nauczyciela nie reaguje, zachowuje się jakby były kierowane nie do nich. Również znaczna grupa – 17% badanych zaznaczyła odpowiedz, że nie zgadza się poleceniami nauczyciela. Natomiast tylko 7% osób odpowiedziało, że polecenia nauczyciela wykonuje. Analiza powyższego pytania pokazuje ignorancję pozycji nauczyciela w klasie oraz wskazuje na brak jego autorytetu wśród respondentów.

Szkoła jest drugim miejsce po domu rodzinnym, w którym dziecko spędza tak wiele czasu i w którym dokonuje się proces socjalizacji dziecka. To właśnie w szkole dziecko nawiązuje pierwsze przyjaźnie, zdobywa wiedzę i uczy się zasad współżycia społecznego oraz kształtuje relacje nauczyciel – dziecko. Szkoła jest również miejscem, w którym dziecko czy się panowania nad emocjami i powściągliwości. Aby zweryfikować prawdziwość postawionych powyżej tez w ankiecie umieszczono pytanie: „Jak zachowujesz się kiedy nauczyciel wystawia Ci negatywną ocenę?". Uzyskane odpowiedzi na powyższe pytanie przedstawiają się następująco:

[23] H. Cudak, *Funkcjonowanie dzieci z małżeństw rozwiedzionych*, *op. cit.*, s.105.

Wykres 5. Sposób zachowania respondentów wobec nauczyciela, który negatywnie ocenia

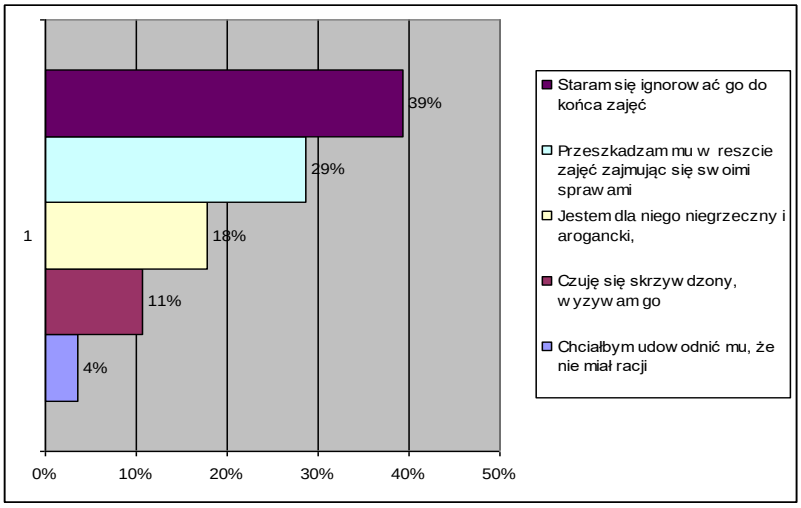

Źródło: Badania własne.

Z analizy zebranych odpowiedzi za pomocą kwestionariusza ankiety wynika, że:

- 39% badanych ignoruje nauczyciela, który wystawił negatywną ocenę do końca zajęć dydaktycznych,
- 29% twierdzi, że przeszkadza nauczycielowi zajmując się rzeczami nie związanymi z prowadzoną lekcją,
- 18% przyznało, że jest dla niego niegrzeczna i arogancka,
- 11% stwierdziło, że czuje się wówczas skrzywdzona i rzuca obelgami pod adresem nauczyciela,
- 4% badanych zaś chciałoby udowodnić mu, że nie miał racji.

Należy zaznaczyć, że szkoła z racji powszechnego charakteru i funkcji wychowawczo – edukacyjnej jest terenem, na którym w różnym stopniu i w różnej postaci, ujawniają się niemal wszystkie nurtujące młodzież problemy. Szkoła zobowiązana jest do wczesnego rozpoznawania niedostosowania społecznego i podejmowania stosownych oddziaływań profilaktycznych, wychowawczych, a wobec uczniów niedostosowanych – działań resocjalizujących[24]. jednakże nie zawsze jest w stanie spełnić oczekiwania, jakie są przed nią stawiane, gdyż w wielu przypadkach obiektem agresji nastolatków staje się również nauczyciel. O aktach agresji skierowanych na pedagoga dowiadujemy się z telewizji czy prasy. Dla zbadania czy problem ten występuje wśród wychowanków MOW w Polanowie w ankiecie

[24]Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, *Program Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przestępczości wśród Dzieci i Młodzież,* Warszawa 2003, s.38.

umieszczono pytanie: „Na kim wyładowujesz nadmiar złej energii?”. Po zebraniu ankiet i zebraniu danych poszczególne odpowiedzi respondentów kształtowały się następująco:

- aż 40% badanych wskazało, że obiektem ich agresji jest ktoś obcy,
- 33% odpowiedzi wskazywało, że agresja ukierunkowana jest na nauczyciela,
- 20% badanych wskazało, że nadmiar energii/zachowania agresywne skierowane są na kolegów,
- zaś pozostała grupa badanych – 7% – zaznaczyła odpowiedz inne.

Bardzo ważne jest w procesie poprawnie przebiegającego wychowania dziecka również nauczenie go konieczności stosowania się do pewnych zasad i norm współżycia społecznego dzięki, którym możliwe jest zgodne współżycie społeczne. W związku z powyższym respondentom uczestniczącym w badaniach do niniejszej pracy zadano pytanie otwarte: „Czy przebywając w nowym otoczeniu/miejscu przestrzegasz zasad tam panujących np. regulaminów?”. Analizując zebrane odpowiedzi na powyższe pytanie odnotowano następujące odpowiedzi: 9 osób odpowiedziało, że to nikomu nie jest potrzebne; 8 badanych napisało, że przepisy to bzdury; 5 osób zaś że nie potrzeby ich tworzenia, 4 respondentów napisało, że jakiś debil wymyśla regulaminy żeby się nie nudzić, 3 osoby wskazały brak ich przestrzegania. Weryfikując odpowiedzi zanotowano tylko jedną, która potwierdziła przestrzeganie zasad, jakie panują w nowym otoczeniu.

Równie istotne z punktu widzenia rodzica/opiekuna, który staje w obliczu ucieczki dziecka z domu jest miejsce ucieczek dzieci. W tym miejscu należy podkreślić, że ucieczka z domu często dla wielu młodych ludzi jest aktem desperacji, a wręcz rozpaczliwym wołaniem o pomoc w trudnych chwilach (relacje z otoczeniem, brak kolegów, brak akceptacji w szkole) czy poczucie zagrożenia. Ucieczki z domu to okoliczności wyjątkowo sprzyjające ryzykownym zachowaniom. Z informacji wielu uciekinierów wynika, że podczas ucieczki po raz pierwszy zetknęli się ze światem przestępczym, dokonali czynu karalnego, palili papierosy, pili alkohol, zażywali środki odurzające, poddali się inicjacji seksualnej. W związku z tym respondentom zadano kolejne z pytań „Wymień miejsca do których się udajesz z chwilą ucieczki z domu?”. odpowiedzi na powyższe pytanie przedstawiają się w sposób następujący:

Wykres 6. Miejsce ucieczek respondentów

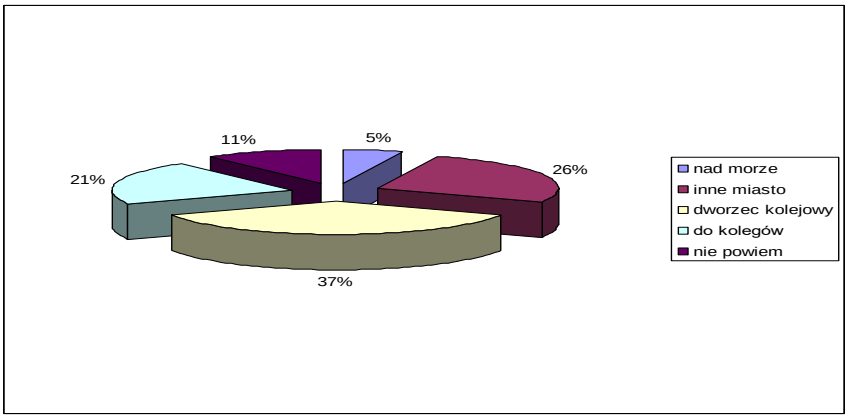

Źródło: Badania własne.

Aż 37% badanych wskazało jako miejsce ucieczki dworzec kolejowy, a 26% podało odpowiedź: inne miasto. Znaczna liczba nieletnich stwierdziła, że uciekają do swoich znajomych (21%), 11% respondentów nie wskazało miejsca pobytu podczas ucieczek z domu rodzinnego, a 5% ucieka nad morze.

Innym bardzo ważnym zadaniem jest poznanie powodów ucieczek z domu. Otóż uzyskane dane jednoznacznie wskazują, że głównym motywem ucieczek z domu jest chęć bycia wolnym, co podkreśliło 58% badanych. Poczucie niezależności skłoniło do ucieczki 16% badanych, a aby mieć spokój zrobiło to 21% respondentów.

Równie istotnym zagadnieniem z punktu widzenia diagnozy niedostosowania społecznego jest zagrożenie patologią społeczną i uzależnieniami. B. Hołyst wskazuje, że przestępczość i demoralizacja nieletnich najczęściej uwarunkowana jest sytuacją rodzinną, na którą składają się niepowodzenia szkolne, wpływ rówieśników i pochodzenie z rodzin rozbitych, niewydolnych wychowawczo czy wręcz patologicznych (w których jedno z rodziców lub oboje rodzice są przestępcami, narkomanami, alkoholikami), a także rodzin ubogich dotkniętych bezrobociem[25]. Dlatego kwestie te także poddano badaniu.

Trzynastu badanych nie próbowało alkoholu, natomiast siedemnastu z nich miało już kontakt z napojami alkoholowymi. Jednakże samo spróbowanie napoju alkoholowego nie musi nieść za sobą bezpośrednio zagrożenia demoralizacją. Konieczne jest zatem poznanie przyczyny, jaka kierowała nastolatkiem sięgającym po środki zmieniające świadomość. Odpowiedzi na pytanie „Jaki był powód sięgnięcia przez Ciebie po alkohol raz pierwszy?" przedstawiają się w sposób następujący:

[25] Hołyst B., *Kryminologia* , Warszawa 2007, s, 616.

Wykres 7. **Powody sięgania po alkohol wychowanków ośrodka w Polanowie**

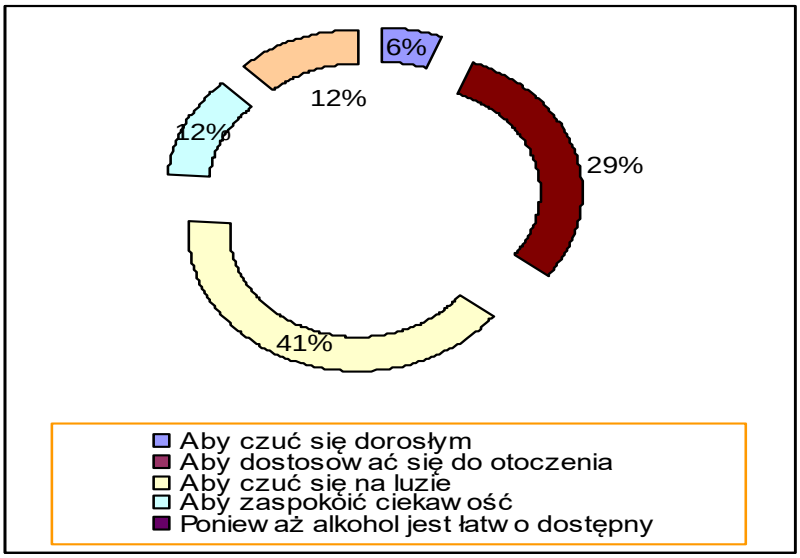

Źródło: Badania własne.

- 6% badanych sięgnęło po alkohol, aby poczuć się jak osoba dorosła,
- 12% badanych twierdziło, że zrobiło to dla zaspokojenia własnej ciekawości oraz żeby dostosować się do otoczenia,
- 29% badanych jako główny czynnik powodujący sięganie przez nich po alkohol podało łatwy dostęp do tej używki,
- 41% zaś stwierdziło, że po alkohol sięgnęło dla zaspokojenia ciekawości.

Dla ankietowanych kontakt z alkoholem nie ograniczył się do pierwszego razu. Wielu z nich spożywa go często. Dlatego kolejne z pytań zawartych w ankiecie dotyczyło przyczyn spożywania alkoholu przez nieletnich. Większość podopiecznych MOW w Polanowie, jako główne przyczyny sięgania po alkohol wskazała na przeżywanie przyjemnych chwil ze znajomymi – 53%. 29% respondentów podało, że alkohol przynosi ulgę w przeżywaniu trudnych sytuacji, dla 12% jest to przyjemność, zaś 6% badanych podało, że w ten sposób odpędza smutki.

Ponieważ problem uzależnień jest bardzo niebezpieczny wśród młodzieży, respondentom zadano kolejne pytanie „Czy zdarzyło ci się przyjść do szkoły pod wpływem środków odurzających (alkohol, narkotyki)?”. W wyniku czego zebrano następujące odpowiedzi:

Tabela 2. Liczba respondentów, która zażywała środki zmieniające świadomość przebywająca w placówce oświatowej

Czy przyszedłeś do szkoły pod wpływem alkoholu?	Odpowiedzi respondentów
tak	18
nie	12
Suma	**30**

Źródło: Badania własne.

Tabela 3. Rodzaj zażywanych środków przez młodzież, która przebywa w szkole

Jakiego rodzaju środki zażywałeś?	Liczba odpowiedzi	% respondentów
alkohol	8	44
narkotyki	6	33
klej	3	17
inne	1	6
Suma	**18**	**100**

Źródło: Badania własne.

Na podstawie wyżej zaprezentowanych danych liczbowych można powiedzieć, że większość respondentów uczestnicząca w badaniu bo, aż 60% przyszła do placówki oświatowej będąc pod wpływem środków zmieniających świadomość. Wśród substancji zmieniających świadomość największym „powodzeniem" cieszy się alkohol, który jest bardzo popularny wśród nastolatków (44% wskazań) oraz narkotyki (33%wskazań). Nie brakuje również osób uzależnionych od klei, rozpuszczalników itp. oraz innych środków.

Badając wątek uzależnień wśród wychowanków ośrodka w Polanowie postanowiłem poddać badaniu ich wiedzę dotyczącą wpływu narkotyków na zachowanie człowieka. W związku z powyższym weryfikacji poddałem to zagadnienie poprzez zamieszczenie w ankiecie pytania „W jaki sposób według ciebie narkotyki wpływają na człowieka?". Uzyskane dane przedstawiłem na wykresie poniżej.

Wykres 8 Wpływ narkotyków na człowieka wg ankietowanych

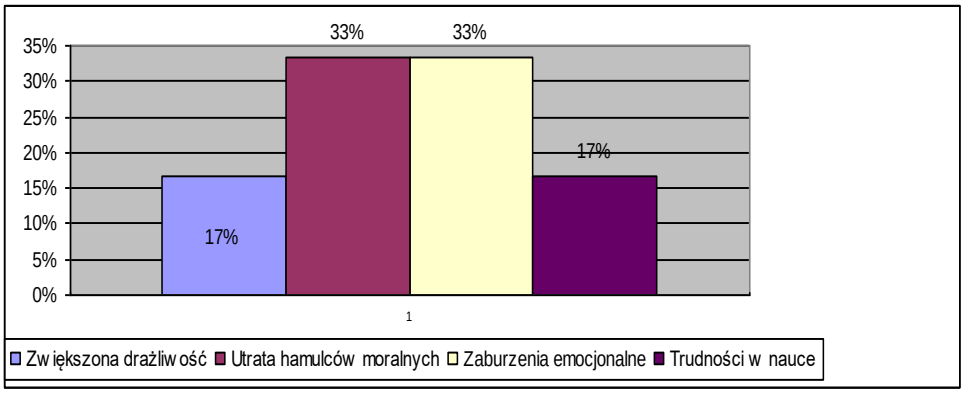

Źródło: Badania własne.

Na podstawie weryfikacji uzyskanych danych na powyższe pytanie odnotowano następujące odpowiedzi:

- 17% respondentów uważa, że branie narkotyków wpływa na wzrost drażliwości.
- 33% osób podało, że powoduje to utratę hamulców moralnych. Szczegółowa analiza wyników pokazuje, że zdanie to podziela jedna osoba w wieku 14 lat i jedna w wieku 15 lat.
- 33% badanych zakreśliło zaburzenia emocjonalne, jako efekt przyjmowania środków zmieniających świadomość, w tym jeden 14 latek.
- 17% populacji zgodziło się z odpowiedzią, iż narkotyki powodują trudności w nauce. Tezę tę potwierdziło: jedna osoba w wieku 13 lat oraz po trzy osoby w wieku 15 lat.

Następne pytanie dotyczyło tego, czy respondenci widzieli kogoś z najbliższego otoczenia kto brałby środki odurzające. W większości przypadków młodzież udzieliła odpowiedzi negatywnej (80% wskazań), czyli wnioskować można, że w ich otoczeniu nie znajdują się osoby uzależnione od środków odurzających. Natomiast odpowiedzi 20% badanych świadczą o uzależnieniu od narkotyków wśród najbliższego otoczenia wychowanków ośrodka w Polanowie.

Bezpośrednio z tym pytaniem wiąże się kolejne „Jaka jest Twoja reakcja na widok osoby zażywającej środki odurzające?". Aż piętnaście osób wskazało, że na widok osoby aplikującej sobie narkotyki przechodzi obok niej, ignoruje ją. Dziewięciu badanych wskazało, że na widok narkomana zażywającego środki zmieniające świadomość informuje o tym fakcie Policję.

Badaniu poddano również kwestię uczestnictwa w dodatkowych zajęciach wychowanków ośrodka w Polanowie. W wyniku zebranych odpowiedzi stwierdzono,

że największym zainteresowaniem cieszą się zajęcia piłki nożnej – 40%, następnie koszykówka, w której udział deklaruje 27% badanych, siatkówka – 20% oraz inne zajęcia - 13%; wśród tych osób 7% stanowią ci, którzy pasjonują się grą w golfa; 3% pływaniem oraz 3% chciałoby uczestniczyć w zajęciach matematycznych. Jak wynika z przeprowadzonej analizy większość podopiecznych Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Polanowie chciałaby uczestniczyć w zajęciach sportowych – rekreacyjnych, zdecydowanie rzadziej w zajęciach naukowych.

Ostanie z pytań zawartych w ankiecie dotyczyło oceny działalności Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Polanowie. Odpowiedzi większości podopiecznych MOW w Polanowie były pozytywne. Wychowankowie ośrodka, jako zalety wskazywali m.in. indywidualny charakter działań skierowanych do podopiecznych, działania profesjonalne, terapie psychologiczne, które przyczyniły się do zmiany ich postaw i zachowań wobec otoczenia. Odpowiedzi pozytywnych w stosunku do prowadzonej działalności przez ośrodek udzieliło aż 63% respondentów. Negatywnie oceniło działalność MOW 30% badanych, a 7% nie wypowiedziało się w tej kwestii.

3. Weryfikacja problemów i hipotez badawczych

Niedostosowanie (nieprzystosowanie) społeczne polega na braku umiejętności pełnienia właściwych dla wieku ról społecznych, zgodnie z oczekiwaniami i ogólnie przyjętymi normami, utraceniu satysfakcjonujących kontaktów interpersonalnych; nie przyswojeniu przez jednostkę społecznie akceptowanych sposobów realizacji własnych potrzeb.

Weryfikacji głównego problemu badawczego i głównej hipotezy roboczej dokonano poddając analizie problemy i hipotezy badawcze.

1. Co jest przyczyną niedostosowania społecznego młodzieży?

Analizując zjawisko niedostosowania społecznego wśród nieletnich Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Polanowie zwróciłem uwagę na duże uwarunkowania rodzinne oraz środowiskowe tego zjawiska. Bardzo ważnym aspektem prawidłowego rozwoju psychospołecznego młodzieży jest bowiem zapewnienie jej możliwości zaspokojenia potrzeb pierwszego rzędu (potrzeby fizjologiczne i poczucie bezpieczeństwa) oraz potrzeb wyższego rzędu tj. potrzeby uznania, miłości czy samorealizacji. Największe znaczenie w wychowaniu dziecka odgrywa rodzina,

w której dorasta i z której czerpie wzorce moralne. Kolejnym środowiskiem kształtującym postawy i zachowania społeczne są środowiska szkolne oraz grupy formalne i nieformalne w ramach, których funkcjonuje młodzież.

Z przeprowadzonych przeze mnie badań za pomocą kwestionariusza ankiety wynika, że 43% osób niedostosowanych społecznie w badanej grupie wychowywało się w pełnej rodzinie. Można zatem stwierdzić, że źle pełnione funkcje wychowawcze spowodowały zaburzenia w rozwoju dzieci. Również weryfikacja ilości czasu, jaki dzieci spędzają z rodzicami wskazuje na małe zainteresowanie ich sprawami codziennymi i problemami, co potwierdza aż 33% uczestników badania. Również wiele zagrożeń spowodowanych jest czynnikami środowiskowymi w jakich wychowują się młodzi ludzie. Zjawisko to szczególnie widoczne jest w analizie odpowiedzi na pytanie o miejsce ucieczek. Tutaj aż 21% respondentów przyznało, że przebywa podczas ucieczek w domu kolegów. Bardzo ważną kwestią jest również analiza przyczyn ucieczek z domu rodzinnego. Otóż zebrane przy pomocy kwestionariusza odpowiedzi dotyczące powodów ucieczek wskazują na następujące kwestie: chęć bycia wolnym - 58% badanych, poczucie niezależności - 16% badanych. Dla poczucia spokoju zrobiło to 21% respondentów.

Wobec powyższego mogę uznać, że pierwsza hipoteza, która brzmi: Podstawowymi przyczynami niedostosowania społecznego młodzieży są czynniki tkwiące w środowisku społecznym została potwierdzona w toku badań

2. Jak przejawia się niedostosowanie społeczne u wychowanków MOW?

Badając zjawisko niedostosowania społecznego wśród wychowanków ośrodka w Polanowie stwierdzono, że przejawia się ono m.in. poprzez spożywanie napojów alkoholowych, do czego przyznało się 57% badanych. Szczegółowa analiza przyczyn sięgania po napoje alkoholowe wskazała na: łatwy dostęp do nich, zaspokojenie ciekawości, rozluźnienie, chęć poczucia się dorosłym czy dostosowania się do otoczenia. Łatwość zakupu napojów alkoholowych i picie ich np. dla odprężenia czy akceptacji środowiska są szczególnie niebezpieczne z punktu widzenia społecznego, gdyż w krótkim czasie mogą doprowadzić do uzależnienia alkoholowego oraz doprowadzić do degradacji jednostki. Sprawdzając udzielone odpowiedzi zwróciłem również uwagę na zagrożenia młodzieży środkami odurzającymi, które zmieniają świadomość. Do zażywania środków odurzających przyznało się aż 33% badanych, zaś do „wąchania" klei i innych środków łącznie 23%. Rozważając przyczyny niedostosowania społecznego należy również przyjrzeć się nie spełnianiu obowiązku

szkolnego przez młodzież, która przejawia się m. in. wagarami. W trakcie przeprowadzonego badania stwierdzono, że aż 57% badanych opuszczało.

Można zatem uznać, że hipoteza: Niestosowanie społeczne u wychowanków MOW przejawia się głównie poprzez nie spełnianie obowiązku szkolnego, konflikt z prawem, agresję, wulgarne słownictwo oraz używanie alkoholu lub innych środków odurzających, również została potwierdzona w wyniku przeprowadzonego badania.

3. Czy istnieje związek między statusem materialnym a niedostosowaniem społecznym?

Przyglądając się zjawisku niedostosowania społecznego wśród uczniów szkół badaniu poddano również kwestie związane z sytuacją materialną rodzin. Rodzina, jako podstawowa komórka społeczna powinna stać na straży odpowiedniego rozwoju psychicznego i zapewnić dziecku odpowiednie warunki egzystencjalne. Jednakże w obecnych czasach coraz częściej wiele dzieci w swoim środowisku jest postrzeganym poprzez pryzmaty statusu społecznego rodziny, w której się wychowuje.

Tylko 10% badanych mogło realizować (rozwijać) swoje zainteresowania i aż 90% respondentów nie mogło realizować własnych aspiracji z powodu trudności finansowych. Zaledwie 13% rodzin było w dobrej sytuacji materialnej, zaś 87% rodzin nie mogło zapewnić odpowiedniego rozwoju dziecku ze względów ekonomicznych. Rozpatrując kwestie niskiego statusu materialnego rodzin, w których wychowywali się respondenci należy zwrócić uwagę na fakt, iż aż 11 osób przyznało się do bardzo skromnego życia. Z kolei 16 badanych przyznało, że rodzina nie mogłaby funkcjonować bez pomocy instytucji społecznych tj. MOPS-y czy GOPS-y. Powodów tak niskiej pozycji materialnej rodzin są szybko zmieniające się warunki ekonomiczne w sferze gospodarczo – społecznej, a w szczególności niepewna sytuacja wielu osób na rynku pracy. Brak pracy, a tym samym brak możliwości zaspakajania potrzeb dzieci bezpośrednio przekłada się na postrzeganie dzieci przez rówieśników i ich przynależność do grup rówieśniczych.

Mogę zatem stwierdzić, że hipoteza, która brzmi: Brak odpowiednich warunków materialnych jest jedną z przyczyn niedostosowania społecznego w toku przeprowadzonego badania również została potwierdzona.

4. Jakie zajęcia są najbardziej pożądane przez wychowanków Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego?

Zdecydowana większość respondentów, bo aż 97% chciała uczestniczyć w zajęciach o charakterze sportowym (rekreacyjnym), natomiast zaledwie 3% badanych chciało wziąć udział w zajęciach o charakterze edukacyjnym – zajęcia matematyczne. Udział w zajęciach sportowych jest niezwykle ważny w aspekcie „resocjalizacji" podopiecznych Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Polanowie ze względu na możliwość rozładowania nagromadzonej energii u nastolatków, co ogranicza m.in. ich skłonności do agresji względem kolegów i współlokatorów w ośrodku.

Rozważając kwestie aktywności fizycznej należy wziąć również pod uwagę fakt, że wielu z badanych bo, aż 47% respondentów miało do czynienia ze zjawiskiem przemocy i to ze strony ich szkolnych kolegów. Można zatem domniemywać, że z problemem tym spotkały się osoby nieakceptowane przez społeczność, w której żyli lub też osoby o wątłej sylwetce, które mogły wydawać się łatwym celem ataku.

Zadowolenie z własnych osiągnięć i odnoszonych sukcesów w rywalizacji sportowej może zapobiec rozwojowi zjawisk patologicznych tj. narkomania, alkoholizm i co za tym idzie może zacząć funkcjonować w patologicznym środowisku. I tu należy podkreślić ogromną rolę sportu w kształtowaniu charakteru młodzieży. Aktywny sport może być alternatywą dla różnego rodzaju używek czy chęci zaistnienia w świecie przestępczym.

Wobec powyższego mogę uznać, że hipoteza, która brzmi: Najbardziej pożądane przez wychowanków MOW są zajęcia sportowe oraz rekreacyjne została potwierdzona w toku badań.

Ponieważ w toku badań zostały potwierdzone hipotezy szczegółowe mogę uznać, że hipoteza główna o treści: Niedostosowanie społeczne wpływa na młodzież niekorzystnie. Młodzież jest niezdyscyplinowana, konfliktowa i arogancka wobec rodziców, nauczycieli, kolegów. Młodzi ludzie lekceważą polecenia, sprawiają wrażenie osób, którym na niczym nie zależy, nie mają szacunku dla osób dorosłych. Łamią obowiązujące w społeczności normy i zasady postępowania, często nie przestrzegają wewnętrznych przepisów i zarządzeń została zweryfikowana pozytywnie.

Podsumowanie

Wychowankowie niedostosowani społecznie manifestują postawę buntu i niechęci do otoczenia. Przejawia się to najczęściej w lekceważeniu norm życia społecznego i aktach agresji. Dziecko rosnące w niechęci lub wrogości do otoczenia zachowuje także tę postawę wobec nowego środowiska. Poczucie doznanej krzywdy i dręcząca świadomość, że jest się niepotrzebnym, sprzyja kształtowaniu postawy agresywnej. Zasadniczą, zatem sprawą w procesie resocjalizacji, uspołeczniania dzieci i młodzieży jest odbudowa i umacnianie ich zaufania do społeczeństwa. Dzieciom tym trzeba umożliwić pozytywne kontakty interpersonalne. Dostrzegać i uznawać ich odrębność, mocne strony i predyspozycje osobowościowe. Karność zastąpić ładem, przymus dobrowolnym przystosowaniem się. Wymaga to oczywiście przemyślanych i konsekwentnych działań wychowawczych. W wychowaniu zespołowym na pierwszy plan należy wysuwać działania pośrednie, czyli oddziaływanie na wychowanka przez zespół, co powinno koncentrować uwagę na organizacji życia w zespole. Wychowawca musi ze szczególną troską zająć się regulowaniem stosunków między członkami grupy i tworzeniem przez całą grupę więzi czynnych wychowawczo. Wiele uwagi poświęca tym samym stosowaniu pochwał i dezaprobaty stosownie do sytuacji, nagradzaniu pracowitości wytrwałości i koleżeństwa. Równocześnie tworzy środowisko wychowawcze o dużych walorach terapeutycznych, w klimacie życzliwości, zaufania i tolerancji.

Ogromne znaczenie ma również problem oparty na zaspakajaniu specyficznych potrzeb podopiecznych, począwszy od najbardziej elementarnych, fizycznych, a kończąc na bardziej złożonych, psychospołecznych. Wychowawca w swojej roli musi być animatorem odważnych i przemyślanych poczynań wychowawczych.

Podsumowując, należy stwierdzić, że chociaż natrafia się na pewne trudności w wykorzystaniu metody opartej na zainteresowaniach w procesie wspierania rozwoju społecznego młodzieży, to niewątpliwie można sformułować kilka bezspornych twierdzeń. Mianowicie naprawianie relacji społecznych w placówce wychowawczej, w której tworzy się szereg sytuacji dla indywidualnego rozwoju aktywności twórczej i poznawczej można określić jako działania zmierzające do wyeliminowania nabytych wzorców destrukcyjnego postępowania, rozwijania konstruktywnej samodzielności

podopiecznych oraz uwzględniania tendencji szukania przez wychowanka oparcia w grupach, wzorach kulturowych, które umożliwiają zaspokajanie własnych potrzeb.

Decydującą jednak siłą, w której tkwi największa dynamika i moc działań społecznych, jest osobowość wychowawcy, jego wiedza, zaangażowanie, a przede wszystkim umiłowanie dziecka i rozumna postawa wychowawcza. Trzeba także pamiętać, że warunkiem osiągnięcia efektów w zakresie budowania prawidłowych relacji społecznych jest dobrowolne poddanie się wychowanka oddziaływaniom resocjalizującym. Nikogo nie można poprawić wbrew jego woli.

Dzięki dobroci i współdziałaniu osiąga się lepsze wyniki w grupie niż w warunkach odizolowania wychowanka od jego wpływu.

Bibliografia

1. Brzeziński J., *Metodologia badań psychologicznych*, Warszawa 1997
2. Cudak H., *Funkcjonowanie dzieci z małżeństw rozwiedzionych*, Toruń 2003
3. Cudak H., *Funkcjonowanie rodziny a nieprzystosowanie społeczne dzieci i młodzieży*, Kielce 1998
4. Dudkiewicz W., *Podstawy metodologii badań do pracy magisterskiej i licencjackiej z pedagogiki*, Kielce 2001
5. Hołyst B., *Kryminologia*, Warszawa 1986, 2000, 2001, 2004, 2007
6. Kamiński A., *Metoda, technika, procedura badawcza w pedagogice empirycznej*, [w:] Wroczyński R., Pilch T. (red.), *Metodologia pedagogiki społecznej*, Wrocław 1974
7. Kmita J., *Wykłady z logiki i metodologii nauk*, Warszawa 1976
8. Kozielecki J., *Rozwiązywanie problemów*, Warszawa 1969
9. Kreutz M., *Metody współczesnej psychologii*, Warszawa 1962
10. Krzysztoszek Z., *Uwarunkowania, założenia i metody badań pedagogicznych*, Warszawa 1977
11. Łobocki M., *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*, Kraków 2001
12. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Program Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przestępczości wśród Dzieci i Młodzież, Warszawa 2003
13. Pieter J., *Zarys metodologii pracy naukowej*, Warszawa 1975
14. Pilch T., *Organizacja procesu badawczego w pedagogicznych badaniach środowiskowych*, (w;) *Metodologia pedagogiki społecznej*, praca zbiorowa pod kierunkiem naukowym Wroczyńskiego R. i Pilcha T., Wrocław – Kraków – Gdańsk 1974
15. Pilch T., *Zasady badań pedagogicznych*, Warszawa 1998
16. Pilch T., *Zasady badań pedagogicznych*, Warszawa 2003
17. Zaborowski Z., *Wstęp do metodologii badań pedagogicznych*, Warszawa 1973
18. Zaczyński W., *Praca badawcza nauczyciela*, Warszawa 1999